

'Zolang je bij misbruik doet alsof het er niet is, is het spannend'

Arno Gelder
AMSTERDAM

Michiel van Erp regisseerde *Het hout*, een toneelstuk naar het boek van Jeroen Brouwers over machts- en seksueel misbruik in een rooms-katholiek pensionaat voor jongens. "De schijnheiligheid druipt er vanaf."

Hij werd benaderd door Ivo van Hove, om een stuk te regisseren. Voor Michiel van Erp, Nederlands meest gevierde documentairemaker, betekent de theaterbewerking van *Het hout*, dat zondag in de Stadsschouwburg in première gaat bij Internationaal Theater Amsterdam van Van Hove, zijn debuut als toneelregisseur voor de grote zaal.

Het is niet bepaald een gemakkelijke eersteling, want de roman van Jeroen Brouwers is qua thematiek (seksueel misbruik in de kerk) en vorm (innerlijke monoloog) pittig.

"Maar Jibbe Willems," zegt Michiel van Erp, "heeft er een uitstekende bewerking van gemaakt. De prachtige taal van Brouwers en het gegeven – machts- en seksueel misbruik en de intriges die daarachter schuilgaan – maken deze theaterversie uitdagend."

Ook de acteurs Aus Greidanus jr., die de hoofdrol van broeder Bonaventura speelt, en Gijs Scholten van Aschat, die broeder Benedictus vertolkt, prijzen Brouwers' 'ronkende taalgebruik' en de relevantie van de thematiek.

Brouwers baseerde *Het hout* op de periode die hij als jongeling in de jaren vijftig doorbracht in Limburgse rooms-katholieke jongenspensionaten, waar broeders het vertrouwen van de aan hen toevertrouwde kinderen dikwijls ernstig schaadden.

Van Aschat: "Toch dacht ik na lezing van dit boek: dit wordt best lastig op toneel. Het is een episch drama. Niet zozeer een conflict tussen mensen onderling, als wel de strijd van een eênling. Een broeder die worstelt met de situatie. Moet ik vertrekken? Blijven? Of ingrijpen?"

Misplaatst excuus

Greidanus jr.: "Voor mij vertelt het een breder verhaal. Er hebben altijd organisaties bestaan met een strenge hiërarchie: studentencorpora, het leger... Met wetten en regels die uiterst beklemmend zijn. Bij katholieken gaat het verder omdat seksualiteit verplicht wordt onderdrukt. Dat maakt van mensen vulkanen."

Van Aschat: "Het worden seksuele bommen. De katholieke kerk viert de angst voor seks met vrouwen door te schermen met de gelofte van kuis-

heid. Het lichaam als tempel van de heilige geest dat niet tegen de wil van God in mag worden gebruikt. Nou, das war einmal."

"Juist dat schizofrene, dat paradoxale maakt het dramatisch interessant. Een andere broeder streng aanspreken omdat zijn pij niet goed zit, maar intussen jongetjes aftrekken. Wat gebeurt er in zo'n hoofd om dat voor jezelf goed te praten?"

Van Erp: "Zolang je bij misbruik doet alsof het er niet is, is het spannend. Je ontkent of bedekt het simpelweg. Of je gebruikt als misplaatst excuus dat de jongens ook behoefte aan tederheid hebben. Tegelijk slaan in het stuk de broeders alarm als ze een liefdevolle relatie zien ontstaan tussen twee pupillen. Ze gunnen dus ook een ander die liefde niet."

Zwijgende massa

Aus Greidanus jr. speelt Bonaventura, die als leraar Duits het pensionaat betreedt en tussen twijfel, emotie, ratio en schuld heen en weer wordt geslingerd. Greidanus jr.: "Het is geen doortastende man, eerder bangelijk. Misschien is een kerkelijk instituut de ideale plek voor iemand die zich ervan overtuigt dat er een macht is die over hem waakt. 'Als ik me aan de regels en rituelen houd, is mijn leven geordend tot aan mijn laatste oliiesel.' "Hij is bovendien geen held of anti-held, maar iemand uit de zwijgende massa en in die zin herkenbaar voor velen. Hij weet wat er gebeurt, maar liegt zichzelf voor: het is beter als ik ernaast blijf staan, het in goede banen leid. Noem het een burgemeester in oorlogstijd. Het heeft in elk geval een hoog Kafkagehalte."

Van Aschat: "De natuurlijke neiging van de mens is: het gaat wel over. We kennen allemaal situaties waarin je het liefst je ogen en oren sluit."

Van Erp: "De hoofdrolspeler lijkt op andere personages uit Brouwers' boeken. Mannen die in een zekere situatie terecht zijn gekomen en in hun onhandigheid soms net de foute beslissingen nemen. Ik zie hem als een mak schaap op drijfzand."

Greidanus jr.: "Het gebeurt sluipenderwijs. Er wordt geen kind afgerost, je belandt niet in een martelkamer met een verlustigde broeder. Het begint met één tik, dan volgt een klap met een stok, vervolgens moet dezelfde jongen het weer ontgelden."

Van Erp: "Al die acteurs als katholieke broeders... Ik heb er van meet af aan voor gewaakt dat het tot een soort koddige operette zou verworden. Met mannen die zich als watjes gedragen. Je kunt gemakkelijk uit de bocht vlie-

gen, terwijl het een ernstig thema is."

Van Aschat: "Het blijft staan dat het rituele van de katholieke kerk ongevoelig voor de theatraal is. En iedere acteur houdt van de theatraal. Tenslotte is voor ons het theater ook een kerk. We verkleden ons en houden elke avond een eredienst."

Het hout: tot en met 8/11 te zien in de Grote Zaal van de Stadsschouwburg.

'Dit wordt best lastig op toneel, dacht ik na lezing'

kunst

Dezelfde handop

Moort

S

gewel

gekma

D

D

D

D

D

D

D

D

D

D

→ Acteurs **Gijs Scholten van Aschat** (boven) en **Aus Greidanus jr.** (links) en regisseur **Michiel van Erp**. FOTO FRANK DE ROO